

Редько С. П., старша викладачка

Київський національний університет технологій та дизайну (Київ, Україна),

Кулаженко О. П., викладачка

Державний торговельно-економічний університет (Київ, Україна),

Кулаженко В. В., к. е. н., доцент

Державний торговельно-економічний університет (Київ, Україна)

СКЛАДОВІ ЦИФРОВОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ВИКЛАДАЧА

Вступ. Сучасний етап розвитку освіти характеризується активною цифровізацією, що висуває нові вимоги до професійної діяльності викладача. Цифрові технології проникають у всі аспекти навчального процесу, створюючи інноваційні методи навчання та взаємодії. Водночас це підкреслює необхідність формування високого рівня цифрової компетентності педагогів для ефективної роботи в цифровому середовищі.

Цифрова компетентність педагога розглядається нині як базова складова його професійного профілю, адже вона охоплює не лише технічні навички, але й уміння працювати з інформацією, налагоджувати комунікацію, творче вирішення проблем, критичне мислення та дотримання етичних норм у цифровому просторі.

Актуальність теми полягає у визначенні структурних компонентів цифрової компетентності викладача та методичних підходів до її вдосконалення в контексті сучасних викликів, спричинених повномасштабним вторгненням, і глобальної цифрової трансформації освіти.

Метою дослідження є визначення основних складових цифрової компетентності викладача та їхньої ролі у забезпеченні ефективного навчального процесу.

Основний розділ. Цифрова компетентність викладача трактується як комплекс знань, навичок і установок, що дозволяють ефективно використовувати цифрові технології в професійній діяльності для

підвищення якості освіти [1]. У структурі цієї компетентності можна виокремити кілька ключових складових, кожна з яких забезпечує певний аспект цифрової діяльності педагога. Зокрема, до них належать: інтерактивність і залучення студентів; дані та аналітика навчання; кібербезпека й конфіденційність; етична інтеграція штучного інтелекту; безперервний професійний розвиток.

Інтерактивність і залучення студентів. Однією з головних компетентностей сучасного викладача є здатність організовувати інтерактивне навчальне середовище, що підвищує мотивацію і залученість студентів. Використання цифрових технологій дозволяє зробити навчальний процес більш динамічним і цікавим: застосовуються інтерактивні презентації, віртуальні дошки, онлайн-опитування, освітні ігри та мультимедійні матеріали. Такі засоби сприяють активній участі здобувачів освіти і підтримці зворотного зв'язку в реальному часі [1].

Дані та аналітика навчання. В умовах розвитку концепції освітніх аналітик (Learning Analytics) важливою складовою компетентності викладача стає вміння працювати з освітніми даними. Сучасні платформи управління навчанням (LMS) та інші цифрові системи генерують значні обсяги даних про прогрес, активність і результати студентів. Викладач повинен володіти базовою data literacy – вмінням збирати, інтерпретувати та застосовувати ці дані для вдосконалення викладання. Наприклад, аналіз активності студентів у онлайн-курсі може допомогти виявити теми, що потребують додаткового пояснення, або групи студентів, яким потрібна підтримка [5].

Кібербезпека й конфіденційність. Безпечне освітнє середовище є пріоритетом, тому викладач має володіти знаннями з кібербезпеки та захисту даних. Цей компонент цифрової компетентності передбачає розуміння ризиків в онлайн-середовищі (віруси, фішинг, витік даних), вміння захищати приватну інформацію студентів і дотримуватися норм конфіденційності.

Європейська рамка цифрових навичок акцентує, що цифрова компетентність охоплює і аспект цифрової безпеки (digital security) – здатність убезпечувати свої дані та приватність у мережі [2].

Етична інтеграція штучного інтелекту. Стрімкий розвиток технологій штучного інтелекту (ШІ) та їх впровадження в освітні інструменти породжують потребу в особливій компетентності викладача – умінні етично і свідомо використовувати ШІ в навчанні. Йдеться про розуміння можливостей і обмежень ШІ-систем (від адаптивних навчальних платформ до чат-ботів і систем перевірки робіт), а головне – про дотримання принципів прозорості, справедливості та гуманності при їх застосуванні.

Викладач, інтегруючи штучний інтелект у навчання, також має оцінювати потенційні ризики: чи не порушується академічна доброчесність при використанні генерованого ШІ контенту, чи дотримано приватність студентських даних, чи є алгоритми рекомендацій навчального контенту прозорими [4].

Безперервний професійний розвиток. Цифрові технології швидко еволюціонують, тому викладачам необхідно постійно оновлювати свої знання і вміння. Цей компонент означає, що педагог активно навчається протягом кар'єри: проходить тренінги, онлайн-курси, бере участь у вебінарах, професійних спільнотах, обмінюється досвідом щодо використання нових цифрових засобів.

Досвід останніх років засвідчує, що успішна інтеграція технологій в освітній процес можлива за умови належної підготовки викладачів. Згідно з дослідженнями, впровадження цифрових інновацій вимагає системної підтримки і навчання педагогів на всіх рівнях – від базових ІТ-навичок до складних аналітичних умінь [1-3].

Висновки. Цифрова компетентність викладача є багатовимірним поняттям, що об'єднує технологічні, педагогічні та етичні складові. Її високий рівень сприяє підвищенню якості освіти, підготовці студентів до

викликів сучасного цифрового суспільства та інтеграції української освіти в європейський освітній простір.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Basilotta-Gómez-Pablos V., Matarranz M., Casado-Aranda L. A., Otto A. Teachers' digital competencies in higher education: a systematic literature review // *International Journal of Educational Technology in Higher Education*. – 2022. – Vol. 19, № 1. – P. 8. DOI: 10.1186/s41239-021-00312-8.

2. Дмитрієнко О., Фазан В., Мокляк В., Когут І. Цифрова компетентність у професійній підготовці викладачів закладів вищої освіти // *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*. – 2024. – № 5 (139). – С. 136–151. DOI: 10.24139/2312-5993/2024.05/136-151.

3. Economou A. SELFIEforTEACHERS. Designing and developing a self-reflection tool for teachers' digital competence. – Luxembourg: Publications Office of the European Union, 2023. – 55 p. DOI: 10.2760/561258.

4. European Commission. Ethical guidelines on the use of artificial intelligence (AI) and data in teaching and learning for educators. – Brussels: European Commission, 2022. – 44 p. URL: <https://education.ec.europa.eu/document/ethical-guidelines-on-the-use-of-ai-and-data-in-teaching-and-learning>.

5. Michos K., Schmitz M.-L., Petko D. Teachers' data literacy for learning analytics: a central predictor for digital data use in upper secondary schools // *Education and Information Technologies*. – 2023. – Vol. 28, № 11. – P. 14453–14471. DOI: 10.1007/s10639-023-11772-у.